

Sygn. akt II UK 173/05

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Herbert Szurgacz

w sprawie z odwołania B. T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o przywrócenie renty w związku z chorobą zawodową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 maja 2006 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w S.
z dnia 21 kwietnia 2005 r., sygn. akt III AUa .../05,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Okręgowego w G. z dnia 16 grudnia 2004 r. (VI U .../04) i oddala
odwołanie.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z dnia 16 grudnia 2004 r. uwzględnił odwołanie B. T. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G. z dnia 14 stycznia 2004 r. w przedmiocie wstrzymania wypłaty renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy pozostającej w związku z chorobą zawodową i przywrócił mu prawo do tego świadczenia od dnia 1 lutego 2004 r. Decyzja została wydana na skutek orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 18 grudnia 2003 r., którym ubezpieczony został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy z ogólnego stanu zdrowia, bez związku tej niezdolności z chorobą zawodową. Sąd ustalił, że ubezpieczony pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej chorobą zawodową nieprzerwanie od dnia 3 kwietnia 1986 r. do dnia 1 lutego 2004 r., a orzeczeniem OKiZ z dnia 25 listopada 1996 r. jego inwalidztwo zostało uznane za trwałe. Przyjął, że skoro okres pobierania renty przekroczył 10 lat, to – stosując § 29 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, trybu postępowania, trybu kierowania na badanie przez te komisje oraz szczegółowych zasad ustalania inwalidztwa (Dz.U. Nr 47, poz. 214 ze zm.) – stwierdził brak podstaw do wyznaczania odwołującemu się terminów badań kontrolnych, a przede wszystkim niedopuszczalność pozbawienia go prawa do renty na podstawie wyników takich badań, także po utracie mocy obowiązującej przepisów powołanego rozporządzenia. Wyrażając pogląd, że zmiana stanu prawnego w zakresie świadczeń wypłacanych z tytułu trwałej lub okresowej niezdolności do pracy (poprzednio inwalidztwa) nie oznacza możliwości ich weryfikacji świadczeń, jeżeli przepisy gwarantowały je z uwagi na 10-letni okres wypłacania, Sąd pierwszej instancji uznał za nieistotne ustalenia faktyczne sprowadzające się do stwierdzenia bezzasadności rozpoznania u ubezpieczonego choroby zawodowej i brak spowodowanej nią niezdolności do pracy (por. orzeczenie lekarza orzecznika i opinie biegłych sądowych).

W apelacji organu rentowego zarzucono naruszenie art. 107 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z systemu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst - Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), wskazując, że wynik badania lekarskiego, przeprowadzonego zresztą na wniosek ubezpieczonego, a nie z urzędu, uzasadniał zmianę w zakresie prawa do świadczeń ubezpieczonego uzależnionych od niezdolności do pracy.

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2005 r. Sąd Apelacyjny w S. oddalił apelację jako bezzasadną, uznawszy zaskarżone orzeczenie za wynik trafnej oceny prawnej, zgodnej z ugruntowanym i niezmiennym stanowiskiem Sądu Najwyższego, potwierdzonym także w wyroku z dnia 22 stycznia 2002 r., II UKN 747/00 (OSNP 2003 nr 21, poz. 522) o niedopuszczalności kwestionowania przez organ rentowy niezdolności do pracy osoby, która przed 1 września 1997 r. była nieprzerwanie od dziesięciu lat inwalidą i z tego tytułu pobierała rentę. W konsekwencji Sąd stwierdził brak podstaw do wydania przez organ rentowy decyzji w trybie art. 107 powołanej ustawy.

Skarga kasacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych została oparta na naruszeniu prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie § 29 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w obecnym stanie prawnym, Skarżący podniósł, że przepisy ustawy emerytalnej z dnia 17 grudnia 1998 r. nie przewidują żadnych wyłączeń w zakresie zmiany uprawnień do świadczeń rentowych uzależnionych od stanu zdrowia, lecz ustalają zasadę ustania prawa do świadczeń z ustaniem warunku niezdolności do pracy. Wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie odwołania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji trafnie spostrzegł, że na tle stosowania obowiązującego do dnia 31 sierpnia 1997 r. przepisu § 29 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia w judykaturze Sądu Najwyższego ugruntował się pogląd o zakazie weryfikacji świadczeń przyznanych i wypłacanych

ze względu na dziesięcioletni okres wypłacania, niezależnie od aktualnego stanu zdrowia (por. wyroki z dnia 23 listopada 1987 r., II URN 259/87, OSNCP 1989 nr 9, poz. 143, z dnia 7 kwietnia 1994 r., II URN 8/94, OSNAPiUS 1994 nr 1, poz. 130, z dnia 21 września 1995 r., II URN 28/95, OSNAPiUS 1996 nr 7, poz. 105, z dnia 17 lipca 1996 r., II URN 13/96, OSANPiUS 1997 nr 4, poz. 54). Stanowisko to Sąd Najwyższy potwierdził w stanie prawnym obowiązującym po wejściu w życie ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 100, poz. 461), uznając za niedopuszczalne kwestionowanie przez organ rentowy niezdolności do pracy osoby, która przed dniem 1 września 1997 r. była nieprzerwanie od dziesięciu lat inwalidą i z tego tytułu pobierała rentę (por. wyrok z dnia 6 września 2000 r., II UKN 693/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 125 oraz z dnia 22 stycznia 2002 r. II UKN 747/00, OSNAPiUS 2003 nr 21, poz. 522).

Był jednak także, choć w mniejszości, prezentowany pogląd odmienny. W wyroku z dnia 26 maja 1999 r., II UKN 664/98 (OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 596) Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia nie jest przeszkodą do poddania rencisty badaniu kontrolnemu w przypadku zaniechania badań kontrolnych po stwierdzeniu czasowego inwalidztwa, natomiast w wyroku z dnia 11 maja 2005 r., III UK 29/05 (OSNP 2005 nr 23, poz. 381) uznał interpretację art. 107 ustawy wykluczającą dopuszczalność aktualizacji prawa do świadczeń rentowych z tytułu niezdolności do pracy nabytych przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach za niezgodną z konstytucyjną zasadą równości, wobec obowiązywania zasady związania prawa do świadczeń z utrzymywaniem się wszystkich warunków wymaganych do jego uzyskania tego prawa (art. 101 pkt 1). Z kolei w wyroku z dnia 5 maja 2005 r., III UK 9/05 (OSNP 2006 nr 3-4, poz. 56), powołując się na uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 września 2004 r., SK 30/ 03 (OTK-A 2004 nr 8, poz. 82), Sąd Najwyższy stwierdził, że przepis § 29 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 5 sierpnia 1983 r. nie przewiduje domniemania trwałości inwalidztwa osób, których inwalidztwo trwa nieprzerwanie ponad 10 lat licząc od dnia powstania inwalidztwa. W związku z tym ustalenie faktu zdolności lub niezdolności do pracy w celu stwierdzenia zachowania warunku uprawniającego do renty jest obowiązkiem organu rentowego. W kolejnym wyroku -

z dnia 11 maja 2005 r., III UK 29/05 (OSNP 2005 nr 23, poz. 381) – Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dopuszczalne jest kwestionowanie przez organ rentowy niezdolności do pracy osoby, która przed 1 września 1997 r. była nieprzerwanie od dziesięciu lat inwalidą. Pogląd ten został uzasadniony głównie zmianą stanu prawnego po 1 września 1997 r. i związaną z nią potrzebą aktualizacji prawa do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy.

Rozbieżność stanowisk została usunięta uchwałą składu siedmiu sędziów z dnia 26 stycznia 2006 r., III UZP 2/05 (dotychczas niepublikowaną), stanowiącą, że osoba, która przed dniem 1 września 1997 r. była nieprzerwanie od 10 lat inwalidą i z tego tytułu pobierała rentę, może być skierowana przez organ rentowy na badania lekarskie w celu ustalenia jej niezdolności do pracy jako przesłanki prawa do renty (art. 107 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach). W uchwale tej Sąd Najwyższy poddał krytyce zapatrywanie o dopuszczalności wypłacania rent niezależnie od trwania przesłanki niezdolności do pracy, wywodząc, że przepisy nie gwarantowały w takim wypadku prawa do świadczeń, mimo dziesięcioletniego okresu wypłacania. Jeżeliby nawet gwarancji tej upatrywać w instrukcyjnej wskazówce dla komisji lekarskich ujętej w § 29 ust 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 5 sierpnia 1983 r., to postępowanie wszczęte po dniu 1 września 1997 r. musiało się toczyć według obowiązujących od tej daty przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy do celów rentowych (Dz.U. Nr 99, poz. 612), nie zawierającym regulacji podobnej do § 29 poprzedniego rozporządzenia. Z wejściem w życie ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461) znaczenie przypisywane w orzecznictwie „zakazowi” kierowania na badania lekarskie utraciło wszelki walor wobec zróżnicowania prawa do renty w zależności od trwałości niezdolności do pracy i ustaniu prawa do renty okresowej po czasie, na który została ustalona.

Sąd Najwyższy uznał, że zaniechania kontroli niezdolności do pracy nie można pogodzić z obowiązującym obecnie art. 101 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353), przewidującym ustanie prawa do świadczeń z ustaniem którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa, oraz z

art. 107 tej ustawy, zgodnie z którym prawo do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy oraz wysokość tych świadczeń ulega zmianie, jeżeli w wyniku badania lekarskiego, przeprowadzonego na wniosek lub z urzędu, ustalono zmianę stopnia niezdolności do pracy, brak tej niezdolności lub jej ponowne powstanie. Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, którą stała się każda renta inwalidzka przysługuje dopóty, dopóki spełniane są warunki, od których ustawodawca uzależnia prawo do tego świadczenia. Uprawniony musi więc wykazywać, że spełnia je nadal, między innymi poddając się badaniom lekarskim.

Podzielane przez skład orzekający stanowisko składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r. zachowuje znaczenie w nowym stanie prawnym, w którym badania kontrolne rencistów prowadzone są według zasad rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz. U. Nr 273, poz. 2711), wydanego na podstawie art. 14 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. Stwierdzenie w orzeczeniu lekarza orzecznika wydanym w trybie § 3 tego rozporządzenia braku niezdolności do pracy (odzyskania zdolności do pracy przez osobę poprzednio niezdolną do pracy) zobowiązuje organ rentowy do wydania decyzji o zmianie w prawie do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy. Nie ma podstawy prawnej do zachowania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przez osobę, która tej niezdolności nie wykazała. W szczególności osoba mająca ustalone prawo do renty na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 1 września 1997 r. nie może powoływać się skutecznie na przepis § 29 ust. 1 pkt 2 nieobowiązującego rozporządzenia z dnia 5 sierpnia 1983 r.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 in principio).